

It is concluded that content of master courses of training experts on education in German-speaking countries of the European Union (Germany, Austria and Switzerland) covers the following aspects: basic concepts, principles, forms and methods of management of education institutions; the basis for the development of educational institutions and personnel (the model and the program of the school, models of welfare and development of quality, the concept of staff development, the concept of teacher training); fundamentals of educational assessment (types, functions, criteria and standards, chances and risks and planning expertise); basics of counseling.

Key words: consulting, Master's degree course, Master's research paper, educational management, project, educational process development, school development, educational expert, expert assessment, empirical methods.

УДК 378.4:37.013.74:005.52

А. А. Сбруєва

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСІЇ УНІВЕРСИТЕТУ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті подано характеристику тенденцій трансформації місії університету під впливом таких чинників, як глобалізація, інтернаціоналізація, розвиток економіки знань та інформаційно-комунікаційних технологій. Для реалізації поставленої мети було здійснено порівняльний аналіз формулювань місії і цінностей Топ-10 кращих університетів світу згідно з рейтингами газети «Таймс» і Шанхайського університету Цзяо Тун. Розгляд досліджуваної проблеми полягав у з'ясуванні особливостей відображення у місіях кращих університетів знаменитого «пента питання академіка Берга»: Для чого навчати? Чому навчати? Кого навчати? Кому навчати? Як навчати?

Ключові слова: університет, місія, трансформація, тенденція, освітня діяльність, наукова діяльність, третя місія, інтеграція, диверсифікація.

Постановка проблеми. Провідними чинниками розвитку сучасної цивілізації, що впливають на всі аспекти її життєдіяльності, є глобалізація (політична, економічна, екологічна, культурна), інтернаціоналізація, розвиток економіки знань та інформаційно-комунікаційних технологій. Суттєву роль відіграють названі чинники у трансформації місії вищої школи, що перетворюється у розвинених країнах на вагомий важіль забезпечення конкурентоздатності національної держави й кожного її громадянина на глобальних ринках товарів, послуг та кваліфікованої робочої сили. На запитання щодо очікувань суспільства від вищої школи, поставлене у цілком прагматичній формі («Навіщо інвестувати в університети?») достатньо вичерпну відповідь знаходимо в аналітичній доповіді британської громадської організації, що має коротку й промовисту назву «Universities UK». Аргументація щодо підтримки університетів державою включає такі складові:

– університети допомагають студентам розвинути вміння, необхідні для працевлаштування;

- університети здійснюють наукові розробки, що є корисними для всіх: вони дозволяють розвивати бізнес, створювати нові робочі місця, стимулювати розвиток культури та суспільства в цілому;
- університети сприяють підвищенню інноваційного потенціалу національної економіки;
- міжнародна діяльність університетів сприяє визнанню держави та підвищенню її авторитету в усьому світі;
- університети є драйверами інноваційного розвитку у своїх регіонах, що є важливим чинником розвитку соціальної сфери та економіки;
- британські університети є дуже вагомим джерелом поповнення державного бюджету, оскільки їх діяльність стає все більш ефективною та продуктивною [13].

Наведена цитата з документу «Universities UK» являє собою фактично узагальнений виклад місії університету, сформульований у популярній формі. Однак кожен університет визначає свою місію відповідно до власних уявлень про пріоритети діяльності. У ній відбиваються вимоги суспільства й роботодавців, очікування студентів, історичний досвід та стратегічне бачення перспектив свого розвитку академічною громадою. Актуальним видається порівняльний аналіз визначення місії кращих університетів світу: що є особного та загального в її формулюванні, якими є тенденції її розвитку. Узагальнення бачення кращими університетами світу своєї місії стане в нагоді фахівцям у галузі теорії вищої освіти та менеджерам вищої школи України.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема місії університету має багатоаспектний характер та включає, передусім, такі виміри розгляду: філософський, культурологічний, історичний, соціологічний, організаційний, економічний, педагогічний тощо. Протягом тривалого історичного часу розвитку університету як соціального інституту утворився міждисциплінарний дискурс щодо його місії, у межах якого предметом розгляду були та є ідея університету, історичні та сучасні моделі його функціонування, цінності та принципи розвитку, функції в суспільстві та їх трансформації тощо. Репрезентативними особами, погляди яких є авторитетною теоретичною основою аналізованого нами дискурсу, є Я. А. Коменський, І. Кант, В. фон Гумбольдт, Дж. Г. Ньюмен, Х. Ортега-і-Гассет, К. Ясперс, Г. Г. Гадамер, Ю. Габермас, Ж. Дерріда та багато інших класиків наукової думки світового рівня. Серед сучасних вітчизняних та зарубіжних теоретиків вищої освіти, які здійснюють дослідження розгляданого нами феномену, відзначимо таких, як Ф. Альтбах, В. Андрущенко, О. Аузан, В. Бакіров, Н. Дем'яненко, Г. Етцковіц, М. Зубрицька, С. Квіт, М. Квек, К. Керр, С. Курбатов, С. Маргінсон, Я. Пелікан, С. Пролеєв, О. Романовський, Дж. Салмі, Дж. Скотт та ін. Абсолютна більшість наукових розвідок із досліджуваної проблеми здійснена на рівні узагальнень історичного досвіду університету як соціально-

культурного явища, філософського аналізу його функцій у різних історичних і соціально-економічних умовах або побудови актуальних моделей його функціонування та подальшого розвитку в умовах сучасного суспільства (суспільства ризику, суспільства знань, інформаційного суспільства тощо). Поглиблення розглядуваного нами дискурсу потребує, на нашу думку, порівняльно-педагогічного аналізу конкретної практики формулювання місії сучасними університетами, зокрема тими, що посідають перші місця в міжнародних рейтингах.

Метою статті є характеристика тенденцій трансформації місії університету в сучасному суспільстві.

Для реалізації поставленої мети було використано метод порівняльного аналізу формулювань місії, цінностей і стратегій розвитку кращих університетів світу.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, дамо визначення поняття «місія університету», покладене в основу нашого розгляду. У сучасній теорії організацій поняття місія визначається як загальна мета організації, сукупність загальних установок і принципів, що визначають призначення організації в суспільстві, взаємовідносини з іншими соціально-економічними суб'єктами. У визначенні місії більшості західних університетів констатація основоположних цілей діяльності доповнюється формулюванням візії (перспектив розвитку), принципів діяльності та цінностей організації.

Друге питання, яке передуватиме безпосередньому розгляду проблеми, стосується принципів відбору *кращих університетів світу*. Предметом вивчення стали формулювання місії вишів, що входять у першу десятку (Топ-10) університетів за рейтингами газети «Таймс» (The Times Higher Education World University Ranking) та Шанхайського університету Цзяо Тун (The Academic Ranking of World Universities) протягом останніх років. Попри певні відмінності, що існують у показниках Топ-10 університетів названих рейтингів, стабільно в університетську супереліту входять такі заклади, як Гарвард (Harvard University), Каліфорнійський технологічний інститут (California Institute of Technology – Cal Tech), Оксфорд (University of Oxford), Кембридж (University of Cambridge), Массачусеттський технологічний інститут (Massachusetts Institute of Technology – MIT), Стенфорд (Stanford University), Принстон (Princeton University), Берклі (University of California Berkley), Імперський коледж Лондона (Imperial College London – ІК Лондон), Єль (Yale University). Предметом аналізу стали також визначення місій ще кількох університетів, які періодично потрапляють до супереліти, а саме: Колумбійського університету (Columbia University), Токійського університету (University of Tokyo), Швейцарського федерального технологічного інституту м. Цюрих (Swiss Federal Institute of Technology Zurich – ЕТНЦюрих). Розширення бази аналізу за рахунок названих закладів має на меті виявлення можливих

відмінностей у формулюваннях місії університетів, що належать до різних академічних традицій і національних культур.

Аспекти порівняльного аналізу було визначено відповідно дології знаменитого «пента питання академіка Берга»: перш ніж навчати, з'ясуй таке: 1) Для чого навчати? 2) Чому навчати? 3) Кого навчати? 4) Кому навчати? 5) Як навчати? Усі наведені питання відображені тією чи іншою мірою у формулюваннях місії університетів, тому можуть стати предметом порівняльного аналізу.

Перше з питань: «для чого навчати?», відображає основу змістового наповнення поняття «місія» університету: його цільові пріоритети. Наведемо визначення цілей діяльності обраних для порівняльного аналізу вишів (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Характеристика цілей діяльності кращих університетів світу
(відповідно до формулювання їх місії)**

Університет	Цілі діяльності
Гарвард (Гарвард коледж) [3]	Надання освіти громадянам та лідерам суспільства, чому слугує наша переконаність у перетворювальній силі вільних мистецтв і природничо-наукової освіти. Підтримка сталого розвитку суспільства й збереження оточуючого середовища
Caltech [1]	Розширення знань і служіння благу суспільства шляхом інтеграції наукової та освітньої діяльності університету. Створення та підтримка оточуючого середовища для себе та інших
Оксфорд [11]	Служіння благу суспільства шляхом розширення знань і вдосконалення розуміння світу у процесі навчання й наукових досліджень
Кембридж [10]	Здійснення освітньої та наукової діяльності на найвищому міжнародному рівні досконалості, інноваційне партнерство з бізнесовою громадою, благодійними фундаціями й закладами охорони здоров'я. Турбота про сталий розвиток і збереження оточуючого середовища
MIT [5]	Розвиток знань і надання освіти студентам у галузі природничих наук, інформаційних технологій та в інших сферах, що слугуватимуть благу нації й усього світу у XXI столітті
Стенфорд [7]	Бути лідером та першовідкривачем у пошуку кращих шляхів надання якісної освіти
Принстон [6]	Досягнення найвищого рівня досконалості у здобутті й поширенні нових знань та вдосконаленні розуміння світу
Берклі [9]	Викладання, дослідження та служіння суспільству, що відображає нашу прихильність до критичного осмислення дійсності, відкритих дискусій, досліджень та інновацій, наше глибоке прагнення до вдосконалення світу
ІКЛондон [4]	Досягнення найвищої досконалості в дослідженнях та освітній діяльності в галузі природничих наук, інженерії, медицини й бізнесу на благо суспільства
Єль [14]	Формування громадян, що глибоко обізнані з нашою спадщиною, готові служити суспільству та зайняти лідерські позиції в усіх сферах людської діяльності

Колумбія [2]	Слугування одним із найважливіших у світі центрів наукових досліджень і одночасно видатним навчальним закладом, у якому створено сприятливе навчальне середовище для студентів багатьох напрямів освітньої діяльності
Токіо [12]	Бути інституцією світового рівня у здійсненні наукових досліджень та освітній діяльності в партнерстві з іншими глобальними університетами
ЕТН Цюрих [8]	Відповідність найвищим визнаним міжнародним стандартам в освітній діяльності, наукових дослідженнях і послугах. Допомога молоді в тому, щоб знайти свій шлях у складному та швидко змінюваному світі. Зосередження на проблемах збереження екосистеми Землі для майбутніх поколінь

Зіставлення позицій, представлених у таблиці 1, дозволяє дійти висновку, що в сучасному університетському дискурсі щодо цілей діяльності йдеться передусім про освітню та наукову складові місії вишу в їх взаємозв'язку та взаємозумовленості. Усе більш значимою є так звана «третя місія» університету, що передбачає такі аспекти його діяльності: 1) формування громадянина держави та світу; 2) соціальні послуги місцевій громаді, що здійснюються шляхом організації системи неперервної освіти дорослих та людей третього віку, у різних формах волонтерської діяльності, громадського активізму тощо; 3) формування системи цінностей та культури середнього класу суспільства; 4) трансфер продуктів інноваційної діяльності (знань, компетентностей, технологій, продуктів наукоємного виробництва тощо) у сферу економіки регіону, країни, світу; 5) підтримка (наукове забезпечення) сталого розвитку суспільства та світу в цілому, участь у розв'язанні місцевих, регіональних і глобальних екологічних проблем.

Традиційне для університетського дискурсу питання: яка складова місії вишу є більш важливою: наукова, освітня чи соціальна, не знайшло однозначної відповіді. Більшість університетів ставлять освітню діяльність на перше місце, вважаючи її своїм пріоритетним суспільним обов'язком. Усі виші розглядають освітню та наукову діяльність як органічну єдність, що забезпечує значною мірою успіх реалізації місії.

У цілому констатуємо наявність трьох підходів до формулювання цілей університету: 1) *соціоцентрований*, у межах якого місія університету детермінована з позицій суспільних інтересів (місцевої громади, національної держави, геополітичного регіону, світу) та полягає у примноженні знань, інновацій, суспільного блага та сприянні сталому розвитку суспільства й оточуючого середовища; 2) *студентоцентрований*, що передбачає забезпечення університетом розвитку когнітивних, моральних, громадянських та професійних якостей і умінь студентів; 3) *університето(его)-центрований*, у якому відображено власні цілі університету як організації (завоювання та збереження лідерських позицій на національному та глобальному ринку освітніх і наукових послуг).

Порівняльний аналіз цільових пріоритетів Топ-10 університетів світу, що є спадкоємцями різних традиційних культур вищої школи, дозволяє констатувати утворення нового глобального академічного бренду – міжнародного дослідницького університету (університету світового рівня – world class university), у якому домінуючу роль відіграють наукова та освітня складові місії, активно розвивається й набуває все більш диверсифікованого та різнорівневого за географічними ознаками характеру соціальна місія.

Друге з п'яти визначених для розгляду питань: «чому навчати?» Деякі позиції щодо цього питання представлені у поданій вище табл. 1. Аналіз університетських сайтів дозволяє констатувати, що абсолютна більшість з Топ-10 університетів світу є багатoproфільними класичними університетами, у яких здійснюється навчання за сотнями навчальних програм з усіх актуальних галузей знань, за всіма академічними та науковими ступенями. Три з розглядуваних нами університетів мають статус політехнічних інститутів (Caltech, MIT, ETHZurich), однак у своїх програмних документах усі вони підкреслюють той факт, що гуманітарне та суспільне знання є інтегральною складовою підготовки фахівців будь-якого профілю [1; 5; 8]. Університети одностайні в необхідності забезпечення своїм студентам фундаментальної освіти, розвитку інтердисциплінарного та мультипредметного характеру навчальних програм. Статус дослідницьких університетів усіх розглядуваних нами вишів детермінує надання навчальному процесу дослідно-орієнтованої спрямованості, а знанням – випереджувального характеру. Зокрема, Токійський університет підкреслює необхідність забезпечення в навчальному процесі глибокої спеціалізації та разом із тим широти знань [12]. На необхідності вивчення широкого спектру дисциплін у межах опанування будь-якої навчальної програми наполягає Кембридж [10]. У документах ЕТН-Цюріх йдеться про надання знань фундаментального характеру, забезпечення їх динамічного розвитку і, разом із тим, підкреслюється їх практичний характер із метою відповідності запитам роботодавців та забезпечення працевлаштування випускників [8].

Таким чином, у вирішенні проблеми змісту освіти дослідницькі університети керуються принципами фундаменталізації, випереджувального характеру знань, інтердисциплінарності, науковості, гуманітаризації, спеціалізації, практичної спрямованості, модуляризації, індивідуалізації. Існують, безумовно, певні відмінності в наданні пріоритету тому чи іншому принципу в різних національних традиціях університетської освіти, однак у сучасних умовах вони стають усе більш умовними, поступаючи міжнародно визнаному та багато в чому стандартизованому (стандартом є світовий рівень, унікальність досягнень у всіх сферах діяльності) бренду міжнародного дослідницького університету.

Третє з питань, що є предметом розгляду: «кого навчати?» Характеристика студентства присутня у формулюваннях місії далеко не всіх університетів, тому в табл. 2 включено ті з них, що визначили цю позицію.

Таблиця 2

**Характеристика студентства кращих університетів світу
(відповідно до формулювання їх місії)**

Університет	Кого навчати? (характеристика студентства)
Гарвард (Гарвард коледж) [3]	Талановиті особистості, спрямовані на розвиток своїх ціннісних орієнтирів і пізнавальних інтересів
Caltech [1]	Видатні особистості та творчі члени суспільства. Поважне ставлення до студентів як рівноправних членів університетської громади
Оксфорд [11]	Залучення студентів з усіх куточків країни, Європи та світу в цілому
Кембридж [10]	Забезпечення доступності здобуття освіти в університеті найширшим контингентам студентів
MIT [5]	Особистості, що мають здібності та бажання працювати мудро, творчо й ефективно на покращення людства. Університет залучає викладачів та студентів з усіх куточків світу, результатом чого є енергійний мікс людей, ідей, програм, спрямованих на зростання добробуту в усьому світі
Стенфорд [7]	Різноманітні за соціальним походженням талановиті студенти
Принстон [6]	Студентство університету сформовано з індивідів, які мають видатні академічні здібності й сильні особистісні якості, відрізняються великою різноманітністю за соціальним походженням, спрямуванням талантів та інтересів. Надзвичайно вірною своїй almatmater є громада випускників. Вона складається з особистостей, що здійснюють визначальний вплив на розвиток місцевих, національних і глобальних громад, у яких вони живуть і працюють
Берклі [9]	Студенти з усіх соціальних верств мають рівний доступ до навчання в університеті
Ель [14]	Виключно перспективні особистості, що походять з усіх верств суспільства, з усіх куточків країни та світу
Токіо [12]	Перспективні лідери суспільства, що мають розвинене почуття соціальної відповідальності
ETH Цюрих [8]	Рівноправні члени міжнародної навчальної та наукової громади університету

Матеріали, подані в табл. 2, дозволяють констатувати, що університети декларують дотримання принципу соціальної справедливості, гарантуючи рівні можливості здобуття освіти представникам усіх верств суспільства. Разом із тим, дбаючи про свої конкурентні позиції, виші зацікавлені в залученні найбільш талановитих студентів, здатних до видатних досягнень у навчальній і науковій діяльності, до лідерства у професії та політичному житті. В умовах масовізації вищої освіти, коли до університетів вступає абсолютна більшість випускників шкіл, між вишами відбувається гостра конкуренція за

якісного абітурієнта. Як активні учасники міжнародного ринку освітніх послуг, кращі університети цілеспрямовано рекрутують талановиту молодь з усього світу. Провідними тенденціями в контексті розгляду питання (кого навчати?) є такі: 1) пошук та залучення до навчання талановитої молоді з усіх куточків світу; 2) максимальне сприяння розвитку талантів, виховання особистісних якостей лідера у навчальній, науковій, професійній діяльності, громадянина країни та світу; 3) формування міжнародної спільноти випускників університету (*alumni*), що є позитивно вірною своїй *alma mater*.

Відповідь на четверте з визначених нами питань «*кому навчати?*», що стосується кадрової політики університету, включає як персональний, так і інституційний виміри розгляду.

Абсолютною персональною вимогою до кожного викладача вишу світового рівня є поєднання викладацької та дослідної діяльності, що слугує надання навчальному процесу дослідно-орієнтованого, дослідно-базованого, дослідно-центрованого характеру, залученню студентів до наукових пошуків з першого дня їх перебування у виші. Всі розглядувані нами університети прагнуть залучити до викладацької діяльності професіоналів світового рівня, що здійснюється як задля підвищення якості навчального процесу, так і для підтримки міжнародного іміджу університету та його рейтингової позиції. Значна кількість співробітників Топ-10 університетів світу є науковцями-професіоналами, для яких дослідження є основним видом діяльності, однак їх внеском у «*teaching/research nexus*» є безпосередня участь у навчальному процесі: викладання навчальних курсів за авторськими програмами, що складені за результатами власних досліджень; керівництво науковими роботами магістрантів та докторантів тощо.

Головною вимогою до кожного співробітника університету є досконалість (*excellence*) у виконанні професійних обов'язків, умовами досягнення якої визначено такі: досконалість процесу та результату діяльності (*CalTech*); відданість справі, міцне відчуття єдності університетської громади та позитивна ідентифікація себе з нею (*Оксфорд*); готовність до роботи у колегіальній інтердисциплінарній атмосфері (*Кембридж*); підтримка почуття дослідницької допитливості, що є вкрай необхідною для процвітання духу творчості та відкриттів (*Стенфорд*); схильність і здатність до інноваційної, творчої та ефективної роботи (*MIT*); дотримання принципів чесності та порядності в усіх сферах професійної діяльності (*Берклі*); висока мотивація до творчої та ефективної взаємодії з колегами в усьому світі (*ІК Лондон*).

В аналізованих нами документах визначено інституційні цінності університетів. Наведемо кілька прикладів їх формулювання, що можуть слугувати певним стандартом для сучасної академічної громади.

Інституційні цінності університету Берклі:

- Ми визнаємо чесність і порядність абсолютним пріоритетом освітньої, наукової та адміністративної діяльності в університеті;
- Ми усвідомлюємо наявність внутрішнього зв'язку між різноманіттям та досконалістю в усіх видах діяльності університету;
- Ми підтримуємо почуття гідності кожної особистості, розвиток справедливої громади, у якій є неприпустимою дискримінація та ненависть;
- Ми прагнемо до свободи вираження думок і діалогу, який відображає повний спектр поглядів наших різноманітних громад;
- Ми поважаємо відмінності, а також спільні позиції, які об'єднують нас, і закликаємо до цивілізованості та поваги в наших особистих відносинах;
- Ми вважаємо, що активна участь і лідерство у вирішенні найбільш актуальних питань, що стоять перед нашими локальними та глобальними громадами, становлять основу нашої освітньої місії;
- Ми приймаємо відкритий і рівноправний доступ до можливостей для навчання та розвитку, як наше зобов'язання й мету діяльності [9].

Інституційні цінності CalTech:

- Ми несемо відповідальність перед нашими студентами, їхніми батьками, співробітниками, керівниками та всіма громадянами, які покладаються на нас і звітуємо перед ними на всіх рівнях і в усіх сферах нашої діяльності;
- Ми дотримуємося найвищих стандартів наукової чесності у здійсненні експертних оцінок, наданні рецензій і рекомендацій;
- Ми надаємо чесну й точну інформацію про себе нашим колегами, спонсорами, і широкій громадськості;
- Ми є відкритими й чесними в усіх наших стосунках з урядом, зовнішніми агентствами, платниками податків та донорами;
- Ми поважаємо наші зобов'язання перед донорами та спонсорами [1].

Отже, розгляд питання «кому навчати?» на інституційному рівні дозволяє констатувати, що сучасний університет бере на себе ціннісні зобов'язання, які відображають усі аспекти його місії (освітній, науковий, соціальний), виміри (місцевий, національний, гео-регіональний, глобальний), суб'єкти (ми – університетська громада) та об'єкти (студенти та їх батьки, суспільство, роботодавці, спонсори та донори тощо). В основі своїй названі вище цінності відповідають традиції класичного європейського університету: наукова чесність, порядність, повага до людської гідності, висока якість. Елементи новизни, що мають у них місце, пов'язані, передусім, з відмовою університетом від статусу «фортеці зі слонової кістки», тобто від елітного характеру вищої освіти. Характерними, навіть для університетів англomовних країн, де навчання є платним, є цінності соціальної справедливості в освіті. Повноправне місце зайняли й

цінності підприємницької культури, що характеризують взаємини університету з діловими партнерами. Однак і вони базуються на академічних традиціях чесності, порядності, якості.

Нарешті, звернемося до питання «*як навчати?*» Усі університети, місії яких є предметом розгляду, приділяють цьому питанню велику увагу, тому наведемо відповідні визначення в таблиці (див. табл. 3).

Таблиця 3

Вимоги до організації навчального процесу у формулюваннях місії кращих університетів світу

Університет	Як навчати?
Гарвард (Гарвард коледж) [3]	Починаючи в навчальній аудиторії зі сприйняття нових ідей, нових способів розуміння і пізнання, студенти ступають на шлях інтелектуальної трансформації. Її поглибленню сприяє вплив університетської громади, члени якої є представниками різних верств суспільства, предметних галузей та особистих уподобань. Інтелектуальна трансформація створює умови для соціальної трансформації. Створюючи умови для інтелектуального та особистісного становлення ми сподіваємося, що студенти отримають розуміння того, куди спрямувати свої здібності й таланти, осмислять свої цінності й інтереси та зрозуміють, як найкращим чином служити світу
CalTech [1]	Сприяння розвитку допитливості в навчанні та науковій діяльності; створення умов, за яких процвітає дух дослідження
Оксфорд [11]	Ми будуємо свою діяльність на тривалих університетських традиціях незалежного пошуку та академічної свободи, сприяємо розвитку академічної культури, у якій інновації відіграють важливу роль. Ми здійснюємо індивідуальний підхід до навчання кожного студента на високому рівні якості, що забезпечує можливість застосування набутих знань, професійних умінь і цінностей, інтелектуальних якостей у подальшому житті та розвитку кар'єри
Кембридж [10]	Вимогами до організації навчального процесу є такі: заохочення духу допитливості; включення широкого спектру академічних предметів до всіх навчальних програм; якість і глибина засвоєння всіх навчальних предметів; тісний взаємозв'язок між викладанням та дослідженнями; формування у студентів готовності до навчання протягом усього життя
MIT [5]	MIT спеціалізується на наданні своїм студентам освіти, яка поєднує серйозні академічні дослідження, пов'язані із хвилюючими відкриттями, з підтримкою та стимуляцією інтелектуального розвитку різноманітного кампусу університетської громади. Ми прагнемо розвивати в кожного члена громади MIT здібності та пристрасть до інтелектуальної праці, до ефективної творчої діяльності на користь людства
Стенфорд [7]	Університет є лідером у пошуку нових ефективних шляхів надання якісної освіти всім студентам. Викладачі та студенти є суб'єктами навчального процесу, що має інноваційний, творчий, міждисциплінарний характер та дає нове розуміння сутності теорії та практики освіти
Принстон [6]	Університет прагне забезпечити різноманітну студентську громаду всіма можливими курікулярними та екстракурікулярними ресурсами, що дозволить досягти найвищого рівня досягнень у здобутті освіти й

	підготує до лідерства та професійної діяльності в багатьох сферах людського життя
Берклі [9]	Усі аспекти нашої місії – освітній, науковий, соціальний, реалізуються шляхом розвитку критичного мислення, обговорення проблем, дослідження, інновацій що слугує втіленню нашої глибокої прихильності до вдосконалення світу
ІКЛондон [4]	Ми здійснюємо навчальний процес у динамічному, дослідницькому, підприємницькому середовищі. Навчання має дослідно-базований характер, тобто здійснюється науковцями, які є експертами у своїх галузях знань, наші студенти набувають практичних, підприємницьких та інтелектуальних навичок для розв’язання соціальних проблем
Єль [14]	Розвиток дисципліни інтелектуальної праці, набуття соціального досвіду, максимального розвитку їх інтелектуальних, моральних якостей і творчих здібностей
Токіо [12]	Створення навчального середовища світового рівня, що уможливорює здійснення індивідуального підходу до розвитку кожного студента. Розвиток базових здібностей студентів і формування в них духу відкритості, прагнення до розуміння інших та об’єктивної самооцінки
ETH Цюрих [8]	Надання допомоги студентам у здобутті знань, практичних навичок та у формуванні готовності до участі в інтердисциплінарній діяльності. Спираючись на атмосферу взаємної довіри між викладачами та студентами, спільного розгляду соціальних і етичних проблем, ETH Zurich спонукає своїх студентів до розвитку індивідуальної творчості, здатності осмислювати й оцінювати свої дії, результатом чого повинно стати формування цілісного світобачення й відповідальної поведінки

Порівняльний аналіз положень, представлених у табл. 3, дозволяє дійти висновку, що дидактичними принципами, яких дотримуються у своїй навчальній роботі всі без винятку університети, що входять у Топ-10, є такі: активність і самостійність студента у процесі навчання; дослідницький, інноваційний, особистісно-орієнтований і творчий характер навчального процесу; свідомий характер засвоєння знань; розвивальний та виховальний характер навчання. Актуальним є надання навчальному процесу практико-орієнтованого характеру, формування підприємницької культури випускників вишу. Підкреслимо, що абсолютна більшість названих принципів складають основу класичної дидактики, однак форми, методи, засоби їх реалізації, мають надсучасний характер, що відповідає актуальним досягненням психокогнітивної науки, науково-технічного та інформаційного прогресу. Важливу роль в інноваційних процесах у контексті розв’язання питання «як навчати?» відіграє запровадження інформаційних технологій у навчальний процес, що допомагає будувати індивідуальні освітні траєкторії для кожного студента та максимально реалізовувати його творчий потенціал.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Порівняльно-педагогічний аналіз п’яти вимірів розгляду місії Топ-10 університетів світу дозволив дійти висновку, що всі виші зберігають традиційне призначення в

суспільстві: надання вищої освіти та здобуття нових знань шляхом наукових досліджень. Під впливом таких домінуючих чинників розвитку сучасної цивілізації як глобалізація, інтернаціоналізація, розвиток економіки знань та інформаційно-комунікаційних технологій місія університету набуває, разом із тим, ознак трансформації, до яких ми відносимо такі:

- виникнення нового глобального бренду – міжнародний дослідницький Університет (університет світового рівня – world class university), у якому домінуючу роль відіграють наукова та освітня складові місії;
- поглиблення інтеграції освітньої та наукової складових місії Університету шляхом надання навчальному процесу дослідно-орієнтованого характеру з перших днів навчання студентів у виші та залучення до навчального процесу провідних науковців – експертів із різних галузей знань;
- виникнення у межах реалізації наукової місії Університету тісного взаємозв'язку та взаємозумовленості дослідної та підприємницької діяльності (research/entrepreneurship nexus), що передбачає трансфер результатів наукової діяльності у виробничу сферу, доведення результатів наукової та інноваційної діяльності вишу до стану готового ринкового продукту, розвиток наукоємного виробництва тощо;
- інноваційний характер реалізації освітньої місії Університету, що означає використання актуальних підходів до побудови навчальних програм, педагогічних технологій, форм та методів навчання;
- поглиблення значимості міжнародної діяльності Університету, що зумовлює її виокремлення як вагомого критерію визначення рейтингової позиції вишу та окремої складової його місії;
- диверсифікація «третьої місії» Університету, що передбачає такі аспекти його діяльності, як формування громадянина держави та світу; соціальні послуги місцевій громаді; формування системи цінностей і культури середнього класу; трансфер продуктів інноваційної діяльності в соціальну сферу; підтримка сталого розвитку суспільства та світу в цілому.

На подальше дослідження заслуговує порівняльний аналіз місії різних типів університетів: дослідницьких, навчальних, підприємницьких, віртуальних тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. California Institute of Technology (CalTech). Mission Statement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.caltech.edu/content/mission-statement>
2. Columbia University. Mission statement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.columbia.edu/content/mission-statement.html
3. Harvard College. Mission Statement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://college.harvard.edu/about/history>
4. Imperial College London. Strategy 2015–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imperial.ac.uk/strategy/>

5. Massachusetts Institute of Technology (MIT). Mission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : web.mit.edu/facts/mission.html
6. Princeton University. About Princeton [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.princeton.edu/main/about>
7. Stanford University. Stanford's Mission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : exploreddegrees.stanford.edu/stanfordsmisson/
8. Swiss Federal Institute of Technology Zurich (ETH Zurich). Mission statement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ethz.ch/en/the-eth-zurich/portrait/self-image-and-values/mission-statement.html>
9. University of California Berkley. About Berkley. Principles of Community [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.berkeley.edu/about>
10. University of Cambridge. The University's mission and core values [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cam.ac.uk/about-the-university/the-universitys-mission-and-core-values>
11. University of Oxford. Strategic plan 2013–18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ox.ac.uk/about/organisation/strategic-plan>
12. University of Tokyo. About UTokyo [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.u-tokyo.ac.jp/en/about/about.html>
13. Why invest in universities? – London : Universities UK, 2015. – 18 p.
14. Yale University. Mission Statement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yale.edu/about/mission.html>

РЕЗЮМЕ

Сбруева А. А. Тенденции трансформации миссии Университета: сравнительно-педагогический анализ.

В статье дана характеристика тенденций трансформации миссии университета под влиянием таких факторов как глобализация, интернационализация, развитие экономики знаний и информационно-коммуникационных технологий. Для реализации поставленной цели был использован метод сравнительного анализа формулировок миссии и ценностей лучших университетов мира согласно рейтингам газеты «Таймс» и Шанхайского университета Цзяо Тун. Рассмотрение исследуемой проблемы заключалось в выяснении особенностей отражения в миссиях лучших университетов знаменитого «пента вопроса академика Берга»: Для чего учить? Чему учить? Кого учить? Кому учить? Как учить?

Ключевые слова: университет, миссия, трансформация, тенденция, образовательная деятельность, научная деятельность, третья миссия, интеграция, диверсификация.

SUMMARY

Sbruieva A. Trends of transformation of the University mission: comparative pedagogical analysis.

In the article the characteristics of trends of transformation of the University mission under the influence of such factors as globalization, internationalization, development of knowledge economy and information and communication technologies is given. In order to achieve this goal it was made a comparative analysis of the definitions of the mission and values of the Top 10 universities in the world by such rankings as «Times Higher Education World University Rankings» and Shanghai Jiao Tong University. Consideration of the research

problem included clarifying the characteristics reflected in the mission of the best universities famous penta question of academician Berg: Why to teach? What to teach? Whom to teach? Who will teach? How to teach?

As a result of the problem analysis it is proved that the leading signs of the mission transformation of the Top 10 best universities in the world are the following: 1) appearance of a new global brand – an international research University, in which the dominant role is played by research and educational components of the mission; 2) greater integration of educational and scientific components of the University mission by making learning process experienced-based from the first days of training students in the University; 3) integration within implementation of the scientific mission of the University research and entrepreneurial activity; 4) innovative character of the educational mission realization, which means using new approaches to developing training programs, using innovative pedagogical technologies, forms and methods of training; 5) increasing significance of international activities of the University, which leads to its selection as an important criterion in determining the ranking position of the University and the individual component of its mission; 6) diversification of the «third mission» of University, which involves such aspects as formation of the citizen of the state and the world; social services to the local community; transfer of products of innovative activity to social sphere; support of sustainable development of society and world as a whole.

Key words: university, mission, transformation, trend, education, research, third mission, integration, diversification.

УДК 378

І. А. Чистякова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У статті схарактеризовано теоретичні аспекти формування готовності викладача вищої школи до роботи в умовах інтернаціоналізації європейського освітнього простору. Виокремлено компетентності, необхідні для професійної діяльності. Визначено, що в науковій психолого-педагогічній літературі виокремлюють теоретичну та практичну готовність викладача до педагогічної діяльності. Запропоновано модель з формування педагогічної готовності викладачів ВНЗ до педагогічної діяльності та реалізації системоутворювальних функцій педагогічного процесу, що являє собою сукупність взаємопов'язаних компонентів: цільового, структурного, змістового, процесуального, аналітико-результативного та рефлексивного, в основу яких покладено теоретико-методологічні підходи.

Ключові слова: формування, готовність до професійної діяльності, викладач вищої школи, європейський освітній простір.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства набирають сили тенденції розширення фактора динамізму й невизначеності; скорочення соціального захисту населення; глобалізації професій і професіоналів; принципових змін майже в усіх професіях; появи нових професій; зростання ролі горизонтальної мобільності протягом